

Класифікація видів правонаступництва в цивільному праві

Сучасна вітчизняна цивілістика та правозастосовна практика досить часто звертаються до категорії правонаступництва з метою пояснення тих чи інших правових явищ. Цивільне законодавство також оперує поняттям правонаступництва, намагаючись так урегулювати однорідні за змістом правові явища – явища, наслідком яких є припинення права/обов'язку в однієї особи та виникнення такого самого за змістом права/обов'язку в іншої особи шляхом їхнього переходу [1, с. 114].

Правна наступництво може мати місце як у абсолютних, так і у відносних правовідносинах, як у правах, так і у обов'язках, або у їх сукупності. Незалежно від характеру прав та обов'язків новий суб'єкт в правовідношенні займає місце первісного, а права та обов'язки, що переходять до нього, залишаються тотожними правам та обов'язкам первісного суб'єкта.

Загальноприйнятим щодо правонаступництва є розподіл на універсальне і сингулярне правонаступництво. Про універсальне правонаступництво говорять тоді, коли у зв'язку з припиненням існування суб'єкта правовідносин (правопопередника) сукупність його прав і обов'язків як єдине ціле і одним актом переходить до іншої особи (правонаступника). При сингулярному правонаступництві до правонаступника переходять окремі права і обов'язки таким чином, що кожне окреме право (обов'язок) набувається окремим актом волевиявлення. При універсальному правонаступництві правонаступник займає місце правопопередника в усіх цивільно-правових відносинах, учасником яких був праводавець. При сингулярному – в будь-якому одному чи кількох правовідносинах. Сингулярне правонаступництво має місце при будь-яких змінах суб'єктного складу правовідносин, тоді як універсальне наступництво спостерігається лише у випадку смерті фізичної особи і реорганізації юридичних осіб.

Поряд з такими видами правонаступництва як універсальне і сингулярне правонаступництво існує поділ, який прослідковується у більшості наукових праць, в яких, тим чи іншим чином, розглядаються проблеми правонаступництва [6, с. 144; 4, с. 155; 7, с. 527-530; 3, с. 9-14]. Йдеться про безпосереднє і опосередковане правонаступництво. Терміни «безпосереднє» і «опосередковане» правонаступництво означають, що при безпосередньому правонаступництві права і обов'язки переходять від однієї особи до іншої прямо, при опосередкованому – за участю будь-якого суб'єкта, який попередньо отримує їх у вигляді своєї проміжної стадії [2, с. 12]. Таким чином, як бачимо, що на відміну від універсального і сингулярного правонаступництва, класифікація яких відбувається за ознакою обсягу прав і обов'язків, які переходять від правопопередника до правонаступника, безпосереднє і опосередковане правонаступництво виділяється за порядком переходу цих прав і обов'язків. І якщо на підставі першої класифікації визначається, що саме переходить, то на підставі другої – яким чином переходить.

За підставами виникнення правонаступництво поділяють на договірне та законне. Правна наступництво за договором буває двох видів: до першого виду належить правонаступництво, яке виникає на підставі договорів про відчуження майна. У цьому випадку до набувача переходить не лише право власності, а й відповідні обтяження, якщо

вони є (застава, сервітут, право користування за договором оренди); до другого виду договірною правонаступництва належить заміна кредитора або заміна боржника, що відбувається всередині існуючих правовідносин, на підставі договору первісного кредитора чи боржника з особою, яка бажає когось із них заступити. правонаступництво виникає на підставі закону у разі прийняття спадщини, а також при реорганізації юридичних осіб [5, с. 442].

Отже, зазначені види правонаступництва охоплюють всі випадки заміни одного суб'єкта правовідносин іншим при похідному набутті прав та обов'язків. Кожен з цих видів правонаступництва може набувати певної специфіки залежно від суб'єктного складу правонаступництва (фізичні особи, юридичні особи, держава, територіальна громада), особливостей об'єкта правонаступництва, змісту правонаступництва, а також складу підстав правонаступництва.

Список використаних джерел:

1. Валах В. В. Відмежування правонаступництва від суміжних явищ у цивільному праві / В. В. Валах // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2015. – Вип. 30(1). – Т.1. – С. 114-118.

2. Инцас В. Л. Наследование как особый вид правопреемства в советском гражданском праве : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право» / В. Л. Инцас. – М., 1973. – 15 с.

3. Никольский В. Обь основныхъ моментахъ наслѣдованія. Сравнительное изложение / Никольский В. – М., 1871. – 363 с.

4. Серебровский В. И. Избранные труды по наследственному и страховому праву / Серебровский В. И. – М. : Статут, 1997. – 567 с. – (Серия «Классика российской цивилистики»)

5. Українське цивільне право : Загальна частина. Академічний курс. Підручник / За ред. З. Ромовської. – К.: Атіка, 2005. – 560 с.

6. Черепяхин Б. Б. Правопреемство по советскому гражданскому праву / Черепяхин Б. Б. // Труды по гражданскому праву. – М. : Статут, 2001. – 479 с.

7. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 года) / Шершеневич Г. Ф. – М. : Спарк, 1995. – 556 с.